

נעימה ששון כותבת שירים /עמליה כהנא כרמון

הִידְעוּ הַדְמָעוֹת מִי שְׁפָכְם
וְיִדְעוּ הַלְבָבוֹת מִי הַפָּכְם
הַפָּכְם בּוֹא מְאוּרָם תּוֹךְ רְגָבִים
וְלֹא יִדְעוּ רְגָבִים מֶה בְּתוֹכְם.

(ר' יהודה הלוי)

מורנו, מר הבדלה, אמר בין השאר:

"תלמידתנו נעימה ששון שימחה אותנו מאוד בשיר הנחמד 'מורי היקר', המופיע בראש הגליון החדש של עתון-הקיר של בית-ספרנו".

כל בית-ספרנו, בית-הספר 'אהל שרה', יקרא את השיר.

עלינו בסך לכיתות. עברתי על-פני המורה יחזקאל שעמד עם המנהלת. לא ידעתי במה שחו. שמעתיו אומר בקולו המיוחד, קול חיוני על אף היותו רצוף, כקולו של לואי ארמסטרונג, "קל לעשות" והיא משיבה "נראה אותך!" הוא עונה "מה את רוצה שאעשה. שאקפוץ על רגל אחת" היא משיבה "מי שמדבר!" ואני שומעת שמדברים אליו כך ונקרעת.

המורה יחזקאל המחנך שלבנו. למדנו, לא ישמח אדם בין הבוכים ולא יבכה בין השמחים ולא יהא ער בין הישנים ולא ישן בין הערים וגו' ואילו המורה יחזקאל יושב כל היום אל שולחנו שעל הבמה הקטנה לפני הלוח ואינו נושא את עיניו מעל לגליונותיו, ספריו ויומניו. הפסקת-האוכל. כיצד, לרגע כחולמים - באקראי, האומנם באקראי, פזור-נפש, האומנם פזור-נפש, לרגע שוב הפעם אלי שעה: העינים הירוקות נחו עלי. ובכן, לא החזקתי מעמד. ניגשתי. השמש זרחה בעד החלון. אני בשמלת-הקיץ החדשה אשר תליתי בה תקווה. המורה יחזקאל יושב כבר ללא-נוע. כמנסה להמיר מורת-רוח באורך-רוח. וכממתין למה לומר - אמרתי בלבי וידעתי שוב כי הכול אבוד. עברתי על-פניו מבלי להתעכב. ניערתי את חרצני השזיפים הכחולים לתוך סל-הניירות והמורה יחזקאל שם על מקומו הוציא כריך מתוך עטיפתו והחל אוכל, אני רואתו מבעד לו כעלם הדור בלבשו וחלוש-רצון, כנסך מתוך בלט, בפרופיל של אייבור נובאלו. ויודעת, אף לא היא אלא:אתה איש קשה, אולם בעדינות יוצא מן הכלל. ואני נערה שוטה. כל השנה חולה. במין החלטה עיוורת לקיתי, נאמר, בסוג של נזלת. נזלת עם חום גבוה. ואינני רוצה להרפא. ושוב אין החלטה בידי. ושוב לא עליזה. לא עליזה. לא חכמה. לא חכמה. ונוסעת למענך כל יום באוטובוס הלא-נכון.

פעמים לא היה מקום ישיבה אלא לידו. ישבתי לידו.

בתחנה הראשונה קם. פינה מקומו לגברת לא-צעירה, אולם עור חזה חרועותיה המתקמט מעורר אהדה בשזפונו. ישב. פתחה ארנקה. נטלה חפיסת סיגריות. העלתה כגבר אש בגפרור, מן הגפרורים הגרועים המתרועעים בהתלקחות, ממריאים במטחוה פתלתול ושבים להצית חור במכנסים, אולם מאז, כל אימת שארנה עין אינני גורעת ממנה. על-מנת להחיות את העלילה מחדש:

הסיבותי ראשי לעברו. עומד המורה יחזקאל, נאחז בעניבת-העור המשתלשלת מן המוט האפקי בתקרה. אנשים רואים: קלסתר של ירח שחרחר. העניים הירוקות בהירות מן הקלסתר. ואין האנשים יכולים לשער, הבחור הזה, אונים אצורים בו. אלא שהוא כאלוף איגרוף המחמיר עם עצמו שלא לגעת בזבזב.

"אחזיק את תיקך", ניסיתי להציע מגמגמת.

המורה יחזקאל הניח את התיק על הריצפה בין נעליו, ניצב מעלי והאוויר בינינו רעד.

ופעם שניה. אותם ימים כבר לא דיבר עמי.

לפנינו יושב היה המורה מר הבדלה, אשר הבנות קוראות לו מאחרי גבו מר עבדאלה. ואשר אנוכי, את הלל הזקן נשיא ישראל אראה בעני-רוחי בצלמו ודמותו. ליד מר הבדלה איש זקוף, כמו ישן בישיבה, קורא בעתון המונח לפניו. מר הבדלה נפנה אלי, מעשה בעל-בעמיו, ושוחח עמי כל הדרך:

"טוב לך שאת מתולתלת", אמר, "אינך צריכה להסתרק".

אחרי-כך:

"מה את עושה בבואך הביתה?"

"כלום. קוראת".

"קוראת. מה את קוראת".

"כלום. בספרים של אבא".

"מה חדש אצל אבא".

כלום. חולה".

"ומה יהיה הסוף".

"כלום. אנחנו מוכרים את העסק".

"ומה תכניוּתִיךְ את, גברת קטנה".

"אני אלמד."

משך כל אותה שיחה מביט היה המורה יחזקאל בעד החלון החוצה. בתחנתו

הרהבתי, עשיתי מעשה: קמתי וירדתי.

המורה יחזקאל נשאר יושב ולא ירד.

עמדתי על המדרכה וראיתי את מר הבדלה מפקק, ובפקקו שבים פניו להיות כבעודו עולל. האיש הישן ממשיך לישון בישיבה. ואילו המורה יחזקאל שוב לא מביט היה החוצה.

ממשיך עד לתחנה מיותרת, אל-נכון עתה יחל לנסוע הביתה באמת, ניסיתי בלא הצלחה לשעשע את עצמי בתקווה. והרהרתי: יבוא הביתה. ילבש בגדים נוחים. סנדלי-בית. אשתו על כסאה אצל החלון. יש שאני עומדת שם ורואה אותה: מבוגרת ממנו. יש לה כלב. והיא קטנה ענוגה, עם פה מצויר בוורוד, רק צווארה זקן, יושבת ומבטת ברחוב. חצי חלון היא, חצי חלון וילון. בדוגמת תחרים מסובכת מאוד, אשר אם מסתכלים היטב ניתן לגלות בה בין הרשתות והקנוקנות אף צורות של צפרים מתעופפות כעטלפים או צפרי גן-עדן עומדות. ומתחת לדירתם בית-מלאכה לעבודות רקמה, אז'ור ופליסה. פעם ראיתה יוצאת מכנות-נעלים. על חזה הייתה משכית משובצת תצלום. תצלומו של המורה יחזקאל? תצלום הכלב? עתה מן הסתם תקום מעל כסאה, תלך לענוד לכבוד המורה יחזקאל את משכיתה. יותר רק הווילון.

ואילו אני עומדת כאן. שמי הראי נוהרים מעל לעיר כחלקת מים. בהירים מבכל שעה משעות היום. ככר ציון כמו בתחתית של ים שקט וצלול מאין כמוהו. אזרחים, חיילים. על פני שעתו של מיכ"ל יורים אורות-הפרסומת ברקים עליזים: ההגעת בשלום הביתה, המורה יחזקאל. הגיע לך שתשבור רגל בדרך, המורה יחזקאל. וסרוגין הצבעונין של הרמזורים. אף בירכתי כלי-הרכב החולפים אורות כאבני-יקר ססגוניות. אי-טבעיות: כיצד תיתכן בתוך הימם תנועה נחפזת כה. רק אני, כובד הים השקוף מועקה על לבי, מחנק בגרוני: "עייפה, נעימה ששון?" אמר לי פעם. "שגיאות רבות כל-כך בשאלת חשבון אחת?" "יולי. על שם יוליוס קיסר." - כל המפורשות שבעולם היו בקולו הרצוף הנפלא, במבטו. עם ההפצרה והתחינה, חוסר-התקווה. אשר אף הוא בריח. אפילו היא. שוב לא ידעתי אם היא קיימת. עתה כבר ביקשתי רק זאת לדעת.

נשים נהגו במכוניות פרטיות, לסתות יפות להן, צוואר נטוי. כולן חנין קשה, אנוכי ומלוטש. מכונית גדולה של שגרירות עם נהג במדים עברה, מובל בה רק ילד יחיד. והאורות בככר,

במעלה רחוב בן-הודה, בהמשך רחוב יפו, נוסח מטרופלין וכרכי-הים אשר לא היו ולא נבראו, מבהיקים בשעת בין-השמשות שבעתים, בחשמלי זוהר, לפידיים וכידודים של אדום זר של חדווה של מדוחי גילולים הצלחה וממון, מותכים לנהר אדום, וכתום עז של גפרית ועפרות זהב, ירוק עז, לבנת ספירים כעין הקרח הנורא, כחול וכחול-סגול אפל, המשיכו לספר על עזוז העולמות האדומים, הירוקים, הכחולים, אשר אין אלא למצוא אליהם את השביל. ואולי הכול לא ברצינות, רק להבליט את חיי-השעה הקצרים של הערב הפניני התם לגווע. והוא כעלה נוגה, עם עורקי צבעים בקווים דקים, ראשון לשלכת, הצונח כפרפר שעה ארוכה. הערב אשר מאז ועד עולם לא יהיה דוגמתו למעלת הזוך, הצחות. לתמצית הענות. ומעגל הקסמים: עשיתי מעשה, הנכונות למתת. המתת שלא רצו בה. מדוע אינו מוכיחני אף פעם על משובתי. אולי, אינו מוצא עדיין את המלים. אולי, חוסר-האומץ: התקווה שהכול יסתדר מאליו. אולי אין לו לב לעשות לי כאת. אולי חושב על עצמו וחושש להפסידני. אולם בלבי ידעתי: אף אחת מכל אלו. רק זאת: יש אנשים, בלי שיתכוונו, והם אבוקה להראות את הדרך.

אחרי אותו ערב, רואה היה שלא לשבת לידי. לא שואל אותי. לא מביט עלי. מה עוד נותר לו למנוע ממני, שאלתי את עצמי.

וכבר סוף השנה. ימים אחרונים. ימים כזבובי-חורף תשושים, אשר ניתן לגעת בם במעופם. רעש הבנות והמולה, כרגיל. דפי השולחנות המתרוממים צונחים בקול חבטה. ספסלים מחזים. ברם, באוויר רעל אטי, כאילו משו-חים הקירות זרניך. והאפרוריות המורגלת, קורט חדש בה. כאדי נשדור מתפשטים והולכים: ימים אחרונים. משהו נחלש. והבנות, לפתע כה מגודלות בשמלות-הסינר הכחולות, הילדותיות, כותבות זו לזו באלבומי-הזכרונות. מתכוננות יחד לבחינות-הגמר העומדות אחר כתלנו. מאספות בערבי ששי אצל זו או זו ויוצאות לטייל בחבורה, חבוקות, רוקמות יחד בקול-רם חלומות לעתיד.

כל זה אינו נוגע בי. אני נזהרת. את כל ערבי למורה יחזקאל אני שומרת. יושבת על שולחן-הברזל במרפסת האחורית בבית-הורי. בלילה טרפי האינקליפטוס כעלעלי פח. בניחוח היבש של האורן הכורע עלינו מחצר השכנים ערובה מבושמת, לא ברורה, ומעוררת כמעדן בעל טעם קריר. מאחרי הגדר מורד של אבנים וסלעים. הלילות פושרים. בשכונה על כתף ההר מעבר לוואדי נובחים כלבים. אורותיה כחורים מנוקבים להציץ בעדם אל האש מתחת לקליפת הארץ הדקה. המורה יחזקאל אינו בא. אף פעם אינו בא. אני מתקרבת אל הגדר. אל בין השמים והארץ מתחיל עולה מורה יחזקאל אחר. מלא עיניים, עוטה שלמת שלהבת. ומדי לילה, למקרא האותיות האימות הכתובות על הכתר שעל מצחו פג לבי, אני

יודעת שהרגע בא והריני כנופלת על פני מתעלפת. המורה יחזקאל נעלם מאחרי הווילון בשמים. הגיע למקום שם התהילה לחם המתים. התוגה מימם. פלגי הסבל, עם עוני וצער שטים בם כרבואות עלים גדולים, גבולם. כל זה אני נעימה ששון כתבתי במחברת שירי, ממנה שלחתי לעתון בית-ספרנו את השיר 'מורי היקר'.

ואילו בימים, בעיניים כלות, אני כממלמלת לעצמי כל היום. וכל היום עימדו ממרחק. עתה המורה יחזקאל של בשר-ודם הוא זה. שם על מקומו. כמו בחלום: בא, יושב, עם הצלצול קם, הולך, עם הצלצול בא, יושב. מתנועע בוודאות של סהרורי, בבטחון המדהים של אצה נגרשת בזרמים. אני מזמן כבר אינני יודעת מה נעשה אתי. המורה יחזקאל בא. עומד ליד שולחני:

"נעימה ששון, אנו בכיתה אחרי הצלצול. סוף הלימודים." אומר לחזור. "המורה יחזקאל," אמרתי בקול. משפילה את עצמי בפעם המיליון. אולם לראשונה זה שבועות. "רציתי לספר לך. מקרה מחר ארע לי אתמול".

במרפק על אדן החלון, ידו השנייה חומקת את שכם רעותה. המורה יחזקאל נשאר לעמוד, כצופה במסגרת החלון או במערכת-החשמל החשופה, המסוידת בצבע הכותל. או בהירים, הררי ערפל לעת ערב, כשרידי סימנים של גאות-ים המוטבעים אלה על אלה ועל גבי הרקיע; ודרך רחוקה מתפתלת ועולה בערפל, כעולה אל תוך עתיד.

אלא שאלפנדרי השמש ניגש לבקש מפתחות. המורה יחזקאל אינו ממתין לשמוע מהו שארע לי אתמול.

המורה יחזקאל אינו חוזר. שם אצל שולחנו, הריהו יורד לישיבת-צפרדע: חולצת-התכלת נמתחת על גבו והחגורה כמחשבת להקרע, מניח הוא פיסת-נייר מקופלת מתחת לאחת מכרעיו של שולחנו, לנסות ליצבו. ומשום-מה, כה צעיר, כה חסון, התגלית שבו פולחת, מוחצת מחדש. גור החיה שאני נושאת על לבי חסון, התגלית שבו פולחת, מוחצת מחדש. גור החיה שאני נושאת על לבי ימים רבים וצפרניו בבשרי, כמה להתחכך, ומושך במוסרות.

נסיון אחרון: הלכתי ועמדתי אצלו.

המורה יחזקאל ממשיך לבדוק שאננות את יציבות שולחנו. עודי הריך צפור. לעומת זה: "אתמול עברתי ברחוב", אומרת אני בשפתים כמגששות לעורף הדמות העסוקה במתכוון בעיסוק הסרק.

המורה יחזקאל מניח כפו על דף השולחן, מזדקף וניצב בלא הבעה. אולם לאשליה טעם-
שוא מתוק:

"שוטטתי ברחוב", אני ממשיכה, וללא עידוד אינני יודעת כיצד להמשיך, "אשה אחת
מוזנחת, בראש מגולח שערו החל מצמח, שמלתה סמרטוטים ושפתיה תפוחות מאוד,
ניסתה לקחת דברים עם שני ילדים קטנים והם נבהלו מפניה. 'אני משוגעת', אמרה להם
כמגלה. 'גם היא משוגעת', הורתה עלי ואני נבעתתי. שאלתי בלבי כיצד ידעה. למעשה,
שאלתי בלבי אותך. כי הייתה הדחיפות, ההרגשה שזה המשך ישר למשהו שנתערבב עליו
הסדר", שכיצד זה אני קיימת רק כדי שאתה תראה אותי ואתה אינך רצה לראות אותי,
חפצתי לומר ולא אמרתי, "או שהכול נדמה לי."

"נדמה, מה נדמה, ילדה קטנה."

"אתה שואל מה נדמה. סימן שרק נדמה", עזבני כוחי.

ובזה יכולה הייתה להסתיים שנת-הלימודים:

המורה יחזקאל אוחז בדפנות שולחנו, פניו פני אויב, "אני שואל מה נדמה כדי להתחמק.
לא נדמה לך", הוא אומר, ואני מתבוננת בו מוכרת-רעם.

מאותו יום ואילך נוהג היה המורה יחזקאל כאילו מקומי בכיתה ריק. לא הייתי מעלה על
דעתי, אף לא בחלום, לספר לו במלים על שירי 'מורי היקר'. אולם מעשה שארע. שיעור
אחד, ואני יושבת משמימה על מקומי, לבדי בספסל האחרון. "רב סעדיה גאון היה איש
תקיף. וחיייו לא היו קלים," מדבר היה שם המורה יחזקאל. אני מנסה לשרטט באפס-
מעשה את תווי-פניו, על האזנים אשר כמו אינן מחברות במקומן הנכון, על העיניים
הירוקות היפות, בהירות, עם מעגל כהה יותר סביב הקשתית. מנסה לגנבם ממנו. לא
מצליחה, מתיאשת ומפסיקה. אולם כדי שלא יהיה מקום לטעות, כתבתי לי בראש הגיליון
'המורה יחזקאל' ולא חשתי שהשיעור תם. ולא חשתי שהמורה יחזקאל בא ועמד לידי:
"נעימה ששון. אנו בכיתה אחרי הצלצול. סוף הלימודים".

ימים רבים לא דיבר עמי ועתה בשקט דיבר, נשען על גב כסאי ושולחני, גחון מעט, מסתכל
לתוך מחברתי. מיהרתי להניח את שתי כפותי על הרישום מעשה-ידי. אולם המורה
יחזקאל התישר, שלח ידו להרים את המחברת וידי נשרו ברפיון. ואז, מזועזעת כולי – רק
משום שמזועזעת הייתי – בלי שאדע למה ומדוע, אמרתי:

"שלחתי שיר לעתון בית-הספר."

המורה יחזקאל, ממשיך לעיין ברישום, אמר מבלי להתעניין בשאלת עצמו:

"קיבלוהו?"

"השיר מצא-חן בעיני מר הבדלה. גם המנהלת עצרה אותי ושיבחה אותו. אבל המורה זה לא בזכותי. היה לי נושא מיוחד-במינו. שם השיר 'מורי היקר'!"

מיד הניח המורה יחזקאל את מחברתי. חזר לשולחנו לאסוף את גליונותיו, ספריו ויומניו ולא הרים ראשו. באתי אחריו ואמרתי בקול לחש:

"ואם יצא לך לקרוא את השיר, תראה שאתה טועה ביחס אלי."

אינני יודעת אם קול החלש הוא שנגע אל לבו. בעצם אינני יודעת מה התכוון כשענה:

"ואולי את היא שטועה."

"הלוואי", לחשתי, בעוד הוא נוטל את תיקו ונמלט.

שער-הברזל הכבד של בית-ספרנו שער עם מפתן ועם שתי קשתות נטויות ובכל אחת, מעשה חורי בברזל, הפסוק 'כי תורתך שעשועי' סוכך על מגן-דוד הנמתח לרוחב. המסמרות בדלתות פרחים עם עלי-כותרת גדולים. אף מוטות מחורצים מסומרים בהן. ומין אנקול, בצורת כף-יד קמוצה, להקיש בו. אחת מן הדלתות, היאמן, קבוע בה פשפש קטן ואף לו צוהר. כצעצוע של דוגרת, בתוכה דוגרת ובה ביצה. עמדנו שנינו למחרת, יום ששי היה, בתחנת-האוטובוס ליד שער-הברזל. המורה יחזקאל לא ידע: רואתו יוצא, בהילוכו אשר שמץ מהילוך ימאים בו, אני אזרתי כוחותי וכיוונתי לצאת עמו. עתה לבש המורה יחזקאל פנים של צופה בקוצר-רוח לבוא האוטובוס, טופח קלות על ברכיו בתיקו. אולם כמו ענן רפרף סביב זוויות-פיו. האומנם נדבק ממני. אני הייתי מכושפת ולבי דפק כה:

"המורה", אמרתי, "מאז יום אתמול אינני אלא דוברת אליך דברי שטות. אשר אין לי אלא להתחרט עליהם. עתה אני רוצה לשאול שאלה. אחת. רק אחת. תאמר לי, הלא תאמר לי את האמת." והעיתי על דל-שפתי את הסברה שבגללה יש ואני מתיסרת בשיעורים ועל משכבי בלילות: המורה יחזקאל כבר איננו חושב עלי, המורה יחזקאל חושב על בת-שבע. מטפל בה יפה כל-כך. (בת-שבע שחורה כשד. רעיון של הבל. ואני עתה הן לא על בת-שבע לדבר חפצתי).

המורה יחזקאל די נדהם:

"דבר חדש. בת-שבע חיון? מדוע דווקא בת-שבע חיון. איזו הפתעה. כאילו שהדברים אינם מסובכים בלי זה. שום יחס מיוחד. לא כלפי בת-שבע חיון ולא כלפי אף אחד אחר. שיהיה ברור, שום יחס מיוחד גם לא כלפי אף אחד אחר."

"מדוע בת-שבע חיון. כנראה שאני רואה כבר חזיונות-תעתועים. מהרהורי-לבי", נאנחתי והמורה יחזקאל נתן בי מבט מהיר. אולם אני הוספתי: "יש לי עוד חזיון-תעתועים קבוע: בדרך-כלל, אני יודעת שאתה ככל האדם. אבל לפעמים, זה חזיון-התעתועים, נדמה לי שאתה אחר. נבדל. מיוחד-במינו. עוד שאלה אחת. רק אחת. המורה יחזקאל, אמור לי, האומנם אדם מיוחד-במינו אתה."

בנות אחרונות עוברות ביו על-פנינו: "אתמול הייתי בקולנוע. פתאום: נמר. רואה את ג'יין. ג'יין מתחילה: ה'-רעי-לא-אחסר. בנאות-דשא-ירביצני על-מי-מנוחת-ינהלני. . . פתאום: טרזן. מראש העץ קופץ. רוכב על הנמר. חונק. ג'יין שמה יד על הנמר המת ואומרת 'מעיל-הפרווה הזה'. טרזן אומר 'מעיל. מה-זה'. ג'יין אומרת 'שום דבר. קישוט של ברברים'. טרזן אומר". . .

כדרכו נמלך המורה יחזקאל בדעתו בטרם ישיב:

"אינני חושב שאני אדם מיוחד. אבל כל אהד לעצמו מיוחד. כך שאני פסול לעודות."

מהו הקסם אשר נח על שנינו אותו רגע. כאור הלבנה הברה, מתחזקת ועולה. כצינה רצון יעטרנו הנדיבות, הפיוס. הלב נח מזעפו. שהיה לברות מתום. ולרגע, כמו התקרבותי אף אני אל הסוד ההופך חלש לגבור.

ילד-רחוב תוקע במשולש קטם עשוי צפחה, קרני-פאן זערוריות של שוק, עבר. העביר את הכלי לכיס כדי להרים משולי הכביש בדל-סיגריה ולתתו בפיו, משווה לפניו הבעת מבוגר. ראינו מרחוק את האוטובוס מתנדנד, יורד ובא. ואני אמרת:

"המורה, יחס מיוחד או לא יחס מיוחד, בעיני תמיד תהיה, כיצד לבטא זאת, אחד, אין כמוהו, מה מאושרת אני שזכיתי לדעת שיש בעולם כמוך. אינני יודעת לבטא במלים. על-כן ניסיתי להביע בכתב."

עד אותו רגע לא ידעתי,האם להעז להגיש לו את מחברת שירי אשר הבאתי לו. עתה השענתי את ילקוטי כנגד אחת מדלתותיו של שער בית-ספרנו, בין הכרזים הזחים, מנוסחים בקבוצות צפופות של שורות, כדוגמאות לאותיות של מדפיס, כל הסדרות, כל הגדלים. גילוי-דעת על תועבות כלשהן, כתוב שלשמעון על כל אזנים לצלצול. וגינני: 'ביתם מלא הון עתק וכל יקר. אך על גביהם ירקד עכבר'. נסיתי לפתח את האבזמים ולא

הצלחתי: התביישתי שיראה, אצבעותי רועדות. המורה יחזקאל חייך חיוך קטן, וסבור שברצוני להוציא חריטי – הניח את תיקו בין נעליו ופתח למעני את הילקוט. פעולה בצוותא. כשני אנשים אשר ענין משותף להם. אולם אני הוצאתי את המחברת, הגשתיה לו ובפניו לא הבטתי.

אב חוזר הביתה ירד מן האוטובוס ונחרד: יוצא-חלציו הקטן רץ לקרתו חושף חזה עקוד, נקוד וטלוא בעט כדורי, מצב-ע בגאווה: "כתובת-קעקע!" עזבתי את המורה יחזקאל ופנית ללכת ברגל. התינוקות סרו מפני האוטו-בוס למדרכה. מפקירים את טירות העפר, על הגזחטראות מקופסות גפרורים, הדגלים גלעיני תמרים והדרכים שברי קרשים מונחים בזיגזג. תינוק אחד בתוך ארגז האמן האמין שמכונית הוא, ושפתיו עבדו במהירות של כנפי מאוורר. דרדק גלגל חישוק, רץ אחריו. כלה צעירה בגרבים ארוכים, שרוולים עד למרפקיה, שערה צרור במטפחת וסל על זרועה, עברה. פניה נמשים בחלב. ואור היה בעניה. ילדה נשאה על ראשה טס גדול עם שתי חלות ומיני בצק, בדרך אל תנור המאפיה. פנתה לקצר, חוצה מגרש ריק, רק יסודות עזובים בנויים בו, שלט על ישיבה שתוקם וגלי אשפתות. אל עמוד של קיוסק מחובר היה בנעץ עתון ואיש שותה מיץ קרא בו בעמידה. מעל לגליון העתון מודעה על-אודות דברי הספד-תמרורים והתעוררות שישא אחד גאב"ד בשעה שמונה אירופית ליום השלושים למותו של אחד מוהר"ר בתאונת דרכים. שלט 'גלידה משפחתית וקסטה בחבילות הביתה'. ועל דלפק-השיש מוצבת תמונה של אבטיח אדום חצוי. לידה, כבבואתה, אבטיח אדום, חצוי. מאחרי גבי שיחה: "פגשתי אותו ברחוב. אמר לי: 'מה זה, כבר בגילוי-ראש'. ענית: 'תראה לי היכן כתוב בתורה על כיבוי-ראש'. צווח: 'קראי!'" בחצר צוהלים ילדים: "ה-פ-רה בו-ר-חת", וקול תינוקי בקול-בוכים: "אני לא פרה."

נקניקיה עם קדלי בקר, בשר כתות, סלט של תפוחי-אדמה וחמיצת סלק בפנכות במקרר המשופע שבחלון-הראווה. שלט קטן עם חץ, לבית-המרץ. שלט גדול עם חץ. לחברת קופת רבי מאיר בעל-הנס. חנות ירקות. תיבות בחוץ. עלי תרד. ריח בננות בשלות מדי ובו מטעם הווניל. ריח מלון צהוב וגואיבות בשלים, כריח זיעה. אשה גוצה עם שקית נייר חום ובה אגסים ספרה כספה כשחה לעצמה מעשה, באבק לשון-הרע. לפתע, פועלים מקר-קרים במדרכה בפטיש-אוויר. שריריהם רועדים כבעווית. לפתע הם מפסיקים כתפים נושאים משאוי וניכר בהם שמשאו חביב עליהם: ארון-קודש. "ונכך, תדע. הגבול בין שבט בנימין ושבט יהודה עבר ברחוב יפו, אומר במפגיע סגן-משנה לסגן-משנה, "זאת אומרת: רחוב המלך דוד, ראש-רחבה, בניני 'בצלאל'; מזכרת-משה, שוק מחנה-יהודה ורחוב יפו עד מינפתוח. רוממה הנקודה הגבוהה ביותר. בניני- האומה עמדה של הגדוד הרומאי העשירי

'ארטניז'. " מבעד לחלון מסורג אולם מסתורי, מתאים לחברה-קדישא, עם שעון-קיר של לכה שחורה, באותיות ערביות במקום ספרות ומטולטל-נחושת.

מבוך של קני-אדם; תחתיים, שניים ושלישיים. עם לוחות-חיץ לרוב, עם גרמי-מעלות בחוץ, זקופים כסולמות. מחבתות ממורטות ערוכות ליבוש על אדן חלון. עגבניות ירוקות קשות ערוכות על אדן חלון. וילון מעומלן קשור בסרט תכלת. בחשכת פרזודור דולק עין אדומה של דוד חשמלי. משקוף עם עציץ, כקערה תלויה עוברת על גדותיה אשד עלים סגולים. על ספה ליד קיר שוכבת אשה, צנצנות של רפואות וכוס עם כפית על מקלט הרדיו לידה, דלת אחת של ארון-הבגדים אינה סגורה היטב והילדה המכינה שיעורים אצל השולחן מפשילה שערה אל מאחרי אזנה. על ספסל לפני פתח אחות גדולה מאכילה עולל, מושיט שפתים כגזל. וכבר בית-הכנסת של תימנים במרתף: שטיחי-פסים, ספסלים, כרים, ישיש מנמנם, פיסת-נייר על שפתו הבועה, וילד קטן מתחת לנברשת-פח רקועה ומחו-ררת מחכה בסבלנות אין קץ.

ואני הרהרתי: טול רחוב. הוסף לו קורטוב. האומנם רק מכוח המבט החזון של תוחלת הדברים הסומאים, שאינם מהלכים בגדולות, שואפים לצאת מן הכוח אל הפועל. אני כפרתם. ואני הרהרתי: חיים חנוניים. בסך-הכול הר. עם יהודים רוחשים. כנמלים, נכנסות ויוצאות, עושות לביתן במעבה-האדמה. אולם כל אחד ואחד יודע: כעיר שחבורה לה יחדו, בירושלים אני. מה מיוחד. מה נפלא. מה נבחר. הקרוב ביותר אל איזה מרכז. מה גדולה הזכות. כל אחד בלבד את הפלא חש. אולם אני, כשאהיה גדולה, אן ירצה השם אדע להביע את הפלא בכתב, את כל הפלאים. אני מוכרחה. אחרת אין חיי חיים.

ביום הראשון הקדמתי לבוא לבית- הספר.

בעודי באה במבוא המקומר, הרחב, עם טבלת-השיש זכר עולם לנדבת הצדקת מרת אסטלה אסא מנשים באוהל תבורך אשר יסדה וכוננה הבית הזה יד לנשמת אמה הצדקת מרת שרה אשר נספתה ברעש-האדמה בעיר איזמיר, והנה המורה יחזקאל בסוף המסדרון, בא מן המבוא הצדדי. אך ראני – פנה למסדרון הקטן. ושוב לא נראה עד לצלצול. אולי היה לו ענין כלשהו לענות בו שם.

סוף הלימודים. כל בת הפכה כבר את כסאה על גבי השולחן. הכול הלכו. "המורה. בענין השירים. תסלח לי, לא ידעתי. בבוקר היית, ככה, המום."

המורה יחזקאל פנה להביט בי ושתק. וכאילו מנה עד עשר בלבד, אמר כשחקן אשר שינן תפקידו:

"השירים. פתחתי לקרוא. קראתי שני דפים בערך. ונרדמת".

קם ויצא.

אינני פה, אמרתי לעצמי בלבי. אני בדרך הרחוקה המתפתלת שם בהרים. גבא כאגם אפור, בצבע עלי זית. סלעים בצד הדרך. נקיקים בגזע. עצי זית: רצועות האדמה הרזות למרגלות ההר תלמים צרים, בשורות חרושות של קווים מתעגלים. חומות נמוכות של צרורות אבנים. אשכולות כבדים של ענבים שחורים צבים בחיק עלי האזמרגד הפרושים, הנאחזים בתיל. עץ תות. ברושים אפלים. וכבר סתוו. האוויר רווי, מבריק. לעצמים זוהר כספית. בקו הרקיע שורה של עצי אורן זקנים. פרועים, מהם נטויים. נופם נוגע בשמים. בגאיות מתרבים השדות ההפוכים: אני לא אראה את הקמה שתעלה. אני לא אחזור בדרך הזו. לא אוסיף לראות עוד את ירושלים. הדרך מתפתלת ועולה. וכבר שמים של אפור עם קרעי צעיפים משוספים של אדום ואפור כהה מאוד. כניצבת על מדרגות-נוסעות קרבה אני אלי עיר. בסוף הרחוב התחוללה השקיעה. אנשים הלכו לשם. אנשים באו משם. כמו באים מתבערה. אני המוסעת לאורך שפתה של המדרכה, ידי על לבי, כשכולה. בהדרגה הוארו כל השמים: שפכו על הארץ נוגה-חוזר של דם. נוגה אחרית-הימים. שעה ארוכה נוגה דחוס. פצוע וחבול דקרו את נוגה החכליל שורות המחטים של אורות פנסי- הרחוב, הסורים ברווחים שווים, כעכנאי המתפתל של אור. עד אשר לא נותרו אלא סוסי העננים, דוהרים על שתים, על פני אופק כתום. כבר פני האנשים כעטופים במטליות קשורות, לכסות על העיניים שראו. וכבר אין אנשים. הדרך הגיעה אל המטר, אל הברד. רק סוסי חושך צלמוות סוסי אפילה סוסי ברד סוסי ברזל סוסי ערפל. הדרך עברה את החורף. יצאה והגיעה אל הגשרים. צהרים. ושלהבתיות מתגברות ועולות בין גשר לגשר, עם עשן רב ועפיפות של אבק גחלים. ידי על עיני.

באקראי, האומנם באקראי, פזור-נפש, האומנם פזור-נפש. שם יושב המורה יחזקאל, אוכל את כריכו. חלק משערו דחוי מאז הבוקר לצד הלא-נכון, כמו התחפש לאדם החלוצים הראשונים באמריקה. ובחידוש רעננות בלתי צפויה, צובטת-לב, עצם הלחי היפה, הסנטר, כמו מתחטבים מחדש.

מישהי באה אליו עם ספרה. הכריזה: "פה לא מבינים". נטל עפרונו. הצביע על סעיף קודם. "זה מבינים? תקראי. אם זה מבינים". הסבלנות, הריחוק אשר מן הנבצר להרוס אליו. פרוש מכול, מציינת רק להוראות פלאות, סתומות, כיצד קמה בי הרוח לאזור כוחותי ולומר לו, מסמיקה ואובדת, לפני עידן-ועידנים: "המורה תגיד לספר שלך בשמי שבפעם הבאה יעשה מוצלח יותר", והוא העביר ידו במבוכה על העורף הגזוז וחיך חיוכו הקטן. לפני עידן-ועידנים. כאשר הוא עוד יכול היה לומר, עובר בין הספסלים ורואה את הארמון הרם שציירתי בשולי המחברת: "בסביבה טובה. שלושה חדרים לוכסוס. תנאי- תשלום נוחים."

סיימתי לנער את חרצני השזיפים. חזרתי למקומי. מן החלון בא קול הבנות הקטנות מונות: קופצות קופצות בחבל. נכנסה בת- שבע לכיתה, החלה מסתודדת עם הבנות. לבי נמס: שירי. קלסטר הערמונים, המישמש והאפרסק תוהים, בודקים. רצחניים. עתה עלה בדעתי, אף המנהלת דוברת הייתה אלי ברח מים גדולים, כאל חולה. והבוקר, עומדת עם המורה יחזקאל, בעברי על פניהם הביטה בי ובמורה יחזקאל, בי ובמורה יחזקאל. רק מר הבדלה עיוור צבעים. קיפלתי מפיתי. "לא עץ חולענה איננו עץ עם תועלים", משיב היה שם המורה יחזקאל בנעימת- הקול השווה, "זה עץ מהגוני. עץ מהגוני? מין עץ אדום. מדוע דוקא עץ תולענה? אינני יודע. הוא סופר. הוא כותב מה שהוא רוצה". ואחרי-כן: "לנו חשוב רק הרעיון."

במסדרון עברתי על פני מר הבדלה הטוב. מר הבדלה שם ידו על ראשי:

" עלינו לשלוח, אנו נשלח את השיר, בלי נדר, לעיתון 'קול שופר', " ושח אל מישהו מעבר לכפי, אמר בגאון: " כל חדר- המורים מדבר: נעימה ששון שלנו תהיה משוררת. " עתה ראיתי מי הוא שבא מעבר לכתפי: המורה יחזקאל היה זה. והמורה יחזקאל לא ענה, עבר והלך.

משהניח לי מר הבדלה, מיהרתי:

" המורה, אני רוצה לדבר עמך."

נענע המורה יחזקאל בראשו לאות סירוב. ועודו פוסע, צחק ואמר תזזית ובתנועות- ידיים, שלא כדרכו:

"איזה בוקר. אין כמוהו, צחק כמשתעל."

" מה זה חשוב, המורה, התחננתי, "תראה. כעת, כשצחקת, בתנועות-ידיים, אני לא הכרתי אותך. היית כמו בת-שבע והבנות: כמו האיש שהראו לו תמונה, נגיד של פסל של נוס, והוא צחק והראה באצבע – הביטו, ונוס בלי בגדים. גם זה לא חשוב. וסיפרתי לך, מר הבדלה, המנהלת, דיברו טובות על השיר. אף זה לא חשוב. נעים היה לשמוע. אך אני, רק את דעתך רציתי לשמוע. כי הפכם בוא מאורם. אבל אינני שואלת."

" נעימה ששון, ילדה יותר מדי חכמה בשבילי. " עתה עצר. כאיש חצוב בגיר, כנציב- מלח, בשפתיים לבנות והענן נח סביב פיו, אמר: " החכמה מעלה. אולם רק אחת מן המעלות. ולא מן הראשונות בחשיבות. דבר שני: לא תמיד יכולים לנחש, גם לא את, מתי ומדוע אדם צוחק. חוץ מזה, את לוחצת עלי שאדבר על משהו. את רואה שאינני יכול. אינני יכול". וכאן התמרד: "ואינני רוצה."

מעונה, מושפלת, כבודי לא נחשב בעיני:

"מדוע?"

" מפני שלא יעשה כן, " סיים. קפץ את פיו.

איש קשה. בעדינות יוצאת מן הכלל. איש קשה. גם בגיהנום לא תשרף.

" יופי ", הוריתי לתמהוני על חדר-המורים, "אתה יכול ללכת. אתה משוחרר."

" אני הולך בכיוון זה, " אמר בשקט והראה בכעס על הכיוון ההפוך.

לא זזתי ממקומי. המורה יחזקאל הלך. אולם עמד, מבט כמו בחרוק-שיניים והמשיך ללכת.

" המורה, " מיהרתי אחריו שוב, "הפכם בוא מאורם תוך רגבים / ולא ידעו רגבים מה

בתוכם. הו, המורה!"

אינני יודעת אם שמע. כי עודי מדברת פנה אלי:

"היום זה בית-הספר. מחר החיים. שמעי זכרי. מסגרת יש. לא איש הטוב בעיניו יעשה. נעימה ששון אחת, יחזקאל דה- סילבה אחד, יתאימו את עצמם לחוקים בבקשה. ככה זה אצלנו. ומרצוננו הטוב". והחיש צעדיו.

הו רתח בי לבי. הו, אמרתי בלבי, אם יביא לי את המחברת, אגיד: "אתה רואה את פח- האשפה ההוא מנגד. זרוק אותה לשם". הו, הלוואי ולא הייתי כותבת את השירים, אמרתי בלבי ובעד דמעוטי לעצור לא יכולתי.

שם של הצגה תיאטרון, פעם על לוח-מודעות, עלה בזכרון : אילוף הסוררה. ואלבום- תקליטים בחלון-ראווה, מצויר שוט מעוטר שושנים, שושנים. לפתע אחזתני החרדה שבהשגה פתאומית - כאילו נתלשתי בציצת-ראשי והונפתי אל מישור אחר - וכבר הכוני על עיני פולסאות של אור: זה נאמר. הסוד ההופך חלש לגבור. הן ידעתי. כל הזמן, תמיד ידעתי. וכיצד לא ידעתי שאני יודעת.

ויען ה' את איוב מן הסערה - - - איפה היית ביסדי- ארץ הגד - - - מי-שם ממדיה כי תדע - - - ויסך בדלתים ים בגיחו - - - ענן לבשו וערפל חתלתו. ואשבר עליו חקי ואשים בריח ודלתים. ואמר עד פה תבוא - - - ופה ישית בגאון גליך - - - אי- זה הדרך ישכן אור וחשך אי- זה מקומו - - - ומרצוננו הטוב. עם בהלת ההמראה, כדי ארגיעה, האור אשר החל מפציע פעם רך כאור הלבנה הברה, מתחזקת ועולה, גבר עד לסמאון.

באמצע הדרך עמד המורה יחזקאל מלכת. סב על עקבו. חזר אלי.

מה החוטים אשר ירקידונו כל העת: הלך. מיהרתי. הלך עצר. הלך. לא זזתי. מיהרתי. עצר. הלך. עמדתי. הולך, סב על צירו. חזר. מה החליל המרקידנו. עתה עמד ולא ידע מה לומר. אף אני לא ידעתי מה לומר. מחיתי עיני באגרופי. הסתכל המורה יחזקאל בשמלתי החדשה: "רזית, נעימה ששון, רזית", הפטיר לבסוף בקול עלוב, פונה לעבר חדר-המורים, ופניו לא היו לו עוד. עמדתי וראיתי: נכנס, הסב אל השולחן הגדול המכוסה במפת-קטיפה. יושב לבדו, במרוחק, מתחת לציור- השמן בקיר, העץ הנחמד- למראה אשר המגילה 'עץ חיים היא למחזיקים בה' מצוירת כסרט מתחת לשרשיו. מישהו מספר היה מה. מישהו אמר "אספרה ברה". הספרים נעולים בארון המרושת מעשה- חושב: 'חובות הלבבות', 'ספר העיקרים', 'תיקון מידות הנפש', 'בחינת עולם', היש קורא בס. יושב לבדו, משחקה היה המורה יחזקאל בלי- דעת במאפרת- החרסינה המרובעת הגדולה, זו שהסמל והכתובת 'מלון פאלאס' טבועים בה בכחול, יושב כמי שהמהלומה ניחתה סוף כל סוף על קדקדו. בשערו הדחוי לצד הלא-נכון היה עתה מעין שמץ של התקלסות. בא אלפנדרי והביא גם לו ספל קפה תורכי. ישן בין הערים. ער בין הישנים, הניע המורה יחזקאל בשפתיו לעברו של אלפנדרי מבלי להביט, מקרב אליו את הספון. אולם ידו לא הניחה למאפרה, לא חדלה. אל-נא, מורי היקר. אל- נא גדול כל נד התלוי ועומד לפני ההתרחשות, כל התרחשות: הנה תלוי ועומד, הנה נופל לכאן או לכאן. כיצד נפל. רגע של לידה. מה נולד. ואם יהיו כל השמים יריעות וכל העולם לבלרין וכל הערות קולמוסין אינם יכולים לכתוב מה שלמדתי מרבתי. "אלברט!" קראה המנהלת למורה אלברט, אך פנתה להסתכל בדלת. מיהרתי להסתלק שלא תראני. ועדיין החליל מרקיד. הנפש יוצאת להבין פשר המנגינה. אחי באפך, מתגי בשפתיך, ועדיין הנפש נידונה להיות יוצאת. את המחברת לא החזיר לי. אינני יודעת מה עלה בגורלה. אולי שרף אותה.

קניתי מחברת חדשה.

בערב, מקרבת אני כסא אל שולחן- הברזל במרפסת. ירח יקר הולך. ירושלים נמה. רק בי יצורי-רפאים מרקדים. עפים יחוגו, יעוגו – תמונה חיה אחר תמונה חיה קמה, מתחלפת – באין קול רק תנועה ומחווה, על נפשם יבקשו: את הלחץ, הסנוורים וההילה הנוגהת, נשמת- אפו של הרגע החי, השותת, להציל. לפליטה. למשמרת. בטרם יסוג הכול, נשמט מן האזור המואר אל אזור הצל.

למדנו, כנור היה תלוי למעלה ממיטתו של דוד, כיוון שהגיע חצות-לילה רוח צופנית
מנשבת ומנגן מאליו. והיה עומד דוד ועוסק בתורה עד שיעלה עמוד השחר. ואילו אני בעט
כושל, כותבת ומועדת, כותבת ומוחקת:
" מורנו, מר הבדלה, אמר בין השאר" . . .

מתוך: **בכפיפה אחת**, ספרית פועלים, 1966.